

Rundertuberculose bij edelherten

• Door Margriet Montizaan, Dutch Wildlife Health Centre

Als wordt gesproken over rundertuberculose (TBC) in relatie tot wild, wordt vaak meteen gedacht aan dassen, maar niet aan edelherten of wilde zwijnen. Dit komt omdat velen wel gehoord hebben van de reeds decennialange discussies in Engeland over de mogelijke rol van dassen bij het in stand houden van TBC bij runderen. Over de TBC bij edelherten en wilde zwijnen die in een aantal andere Europese landen voorkomt, wordt minder vaak geschreven. In dit artikel wordt met name ingegaan op het voorkomen van TBC bij edelherten in Oostenrijk en Frankrijk.

Tuberculose

Tuberculose is een ziekte die bij mens en dier voorkomt en wordt veroorzaakt door een bacterie uit het *Mycobacterium tuberculosis* complex (MTBC). Bij mensen is dat meestal *M. tuberculosis* en bij runderen meestal *M. bovis*, maar regionaal ook *M. caprae*. Omdat de tuberkelbacterie niet echt soortspecifiek is, kunnen ook mensen en tal van andere zoogdieren besmet raken met deze runder-tuberkelbacteriën. Naast dassen zijn ook wilde zwijnen en (edel)herten hooggevoelig voor TBC. Dat TBC veel vaker bij edelherten en wilde zwijnen voorkomt en minder vaak bij reeën, komt omdat edelherten en wilde zwijnen in roedels en rotten leven met nauwe onderlinge contacten en in hoge dichtheden (kunnen) voorkomen. Daarnaast kan het plaatsen van likstenen en/of bijvoeren zorgen voor lokaal zeer hoge concentraties van dieren.

TBC is een langzaam verlopende ziekte, waarbij de incubatietijd (de tijd tussen de besmetting met de bacterie en het vertonen

van de eerste ziekteverschijnselen) kan oplopen van enkele maanden tot jaren, soms wel meer dan 10 jaar. Zo kan de TBC-bacterie jarenlang bij gezonde, sterke dieren aanwezig zijn zonder problemen te veroorzaken. Maar als het afweersysteem van het dier om wat voor reden dan ook verzwakt, kan de bacterie 'toeslaan' en wordt het dier ziek.

Besmetting

Dieren raken besmet via de luchtwegen (inademen van besmette deeltjes in de lucht) of via de bek door het eten van besmet voer. Runderen en wilde dieren kunnen elkaar besmetten als ze in nauw contact met elkaar komen. Door hoesten kan de bacterie in de lucht komen, en via uitwerpselen en urine kan voedsel besmet raken.

Symptomen

Een dier met TBC heeft vaak longproblemen, vergrote lymfeknopen en is mager. In de organen wordt TBC vaak gekenmerkt door knobbeltjes met een crème witte inhoud, de tuberkels (vandaar de naam tuberculose). Omdat ook andere ziekten een vergelijkbaar beeld kunnen geven, is het echter nooit mogelijk om alleen aan de hand van uiterlijke kenmerken te zeggen of een dier TBC heeft. Er zijn altijd aanvullend onderzoek en speciale testen nodig om de diagnose TBC te kunnen stellen.

Oostenrijk

Sinds 1999 wordt in Tirol en in Voralberg incidenteel TBC (*M. caprae*) bij edelherten gevonden. In 2000 kon dezelfde TBC-bacterie bij een aantal runderen worden aangetoond. Toen in 2008 een grotere uitbraak onder runderen plaatsvond, is besloten een langjarige monitoring bij edelherten op te

zetten. Zowel in Oostenrijk, Duitsland als Zwitserland worden sindsdien edelherten gemonitord. In Oostenrijk worden daarbij ieder jaar positieve edelherten gevonden. Ook worden in Oostenrijk regelmatig runderen wegens TBC-verdenking geruimd, zo ook nog dit jaar. Het aantal besmette edelherten en het aantal gebieden met TBC-positieve dieren nemen niet af, maar de besmetting breidt zich nog steeds uit. In de aangrenzende Duitse Allgäu, in de deelstaat Beieren, worden ook edelherten met TBC gevonden, maar zijn de aantallen lager. In Zwitserland zijn geen positieve dieren gevonden. Bij reeën wordt TBC minder vaak gevonden. In Tirol werd in 2010 voor het eerst *M. caprae* bij een ree vastgesteld.

Duitsland

Zoals hierboven aangegeven, wordt bij edelherten in de Allgäu regelmatig *M. caprae* gevonden. In dit gebied lijkt de ziekte endemisch voor te komen. Daarnaast werd in 2017 bij één edelhert in de deelstaat Hessen TBC vastgesteld. Bij dit edelhert ging het om een besmetting met *M. bovis* en niet met *M. caprae*. Bij het ontweiden van dit edelhert werd een abnormaal uitzijnde ribbenkast waargenomen: op de binnenzijde van de ribbenkast lag een grijsachtige, op vastgekleefde zaagsel lijkende, substantie. Onderzoek wees uit dat het geen tumoren waren, maar een door bacteriën veroorzaakte ontsteking. Verder onderzoek toonde aan dat de oorzaak TBC was. Tot nu toe wordt dit als een individueel geval beschouwd.

Frankrijk

In Frankrijk is sinds 2001 rundertuberculose vastgesteld bij wilde hoefdieren in Normandië (2001), Corsica (2003), Bourgondië (2003), Pyreneeën (2005) en Dordogne (2010). De TBC die bij het wild werd gevonden, betrof in alle gebieden dezelfde stam als die bij runderen in de omgeving werd gevonden. Dit maakt duidelijk dat de dieren elkaar (her) infecteren. In Normandië werd, nadat in 2001 in het gebied Forêt de Brotonne TBC was vastgesteld bij drie edelherten, een monitoring ingesteld in het volgende jachtseizoen (2001-2002). Van de 72 onderzochte edelherten, bleken er 9 positief (13%). In het jachtseizoen 2005-2006 werd de monitoring herhaald en bleek het percentage besmette edelherten hoger te zijn (23%). Dit ondanks de genomen maatregelen (verhoogd afschot, verbod op voeren, destructie van het

ontweidse). Vanwege deze toename is toen besloten om de edelhertenpopulatie in dit bosgebied naar (bijna) nul terug te brengen. In dit bosgebied lag het TBC-besmettingspercentage bij wilde zwijnen (resp. 28% en 37%), weliswaar hoger dan bij de edelherten maar was de verwachting dat de TBC bij de wilde zwijnen zou uitdoven als er geen herbesmetting vanuit de edelherten meer zou plaatsvinden. Het lijkt erop dat de maatregel om de edelhertenpopulatie drastisch te reduceren, effectief is geweest. In 2009-2010 was slechts 2% van de 19 onderzochte edelherten en minder dan 5% van de 162 onderzochte wilde zwijnen positief.

In de andere Franse gebieden betrof het veelal sporadische gevallen bij het wild. Alleen in Bourgondië lijkt het aantal besmette wilde dieren toe te nemen, met dien verstande dat de in 2003 bij een edelhert aangetroffen TBC in de jaren daarna alleen nog bij wilde zwijnen en dassen is aangetoond.

Met verplaatsing van levende (wilde) dieren, kunnen ziekten naar andere gebieden worden overgebracht. Vandaar dat voor sommige diersoorten de verplichting geldt om deze op bepaalde ziekten te testen, alvorens ze mogen worden vervoerd. Zo zijn de Franse edelherten die in Noord-Brabant zijn uitgezet, op rundertuberculose getest alvorens ze naar Nederland werden vervoerd.

TBC-vrije status m.b.t. runderen

Nederland, Duitsland en Oostenrijk hebben sinds 1999 de TBC-vrije status m.b.t. runderen, Frankrijk sinds 2001 en België sinds 2003. Dit houdt niet in dat er geen runderen met TBC meer worden gevonden, want als er jaarlijks bij minder dan één op de 1000 bedrijven TBC wordt gevonden, behoudt een land de TBC-vrije status. Door import van runderen uit andere landen, al dan niet officieel TBC-vrij, worden in Nederland bijna jaarlijks enkele gevallen van tuberculose bij runderen vastgesteld. Zo werd in 2012 bij runderen afkomstig uit België en in 2013 bij runderen afkomstig uit Duitsland tuberculose vastgesteld. In 2017 werd bij een kalf dat in 2012 in Nederland was geboren de verdenking van TBC vastgesteld. Dit maakt duidelijk dat men dus ook in Nederland altijd waakzaam moet blijven op afwijkingen die kunnen duiden op tuberculose, ook bij edelherten.

Geraadpleegde literatuur op te vragen.

Exporuimte Veluwe
Geopend eerste zondag van
de maand
mei t/m september
van 14.00 t/m 16.30 uur

Apeldoornseweg 75
Oterlo
www.andyvanomeren.nl

